

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

24 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Monika Koba

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej E. K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z 8 lipca 2021 r., VI Ga 70/21,

w sprawie z powództwa P. spółki akcyjnej w R.

przeciwko E. K.

o zapłatę,

1) uchyla zaskarżony wyrok:

- **zmienia wyrok Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 25 listopada 2020 r., VGC 1515/19, w ten sposób, że powództwo oddala i zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 5417 (pięć tysięcy czterysta siedemnaście) zł, tytułem kosztów procesu;**

- **zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 5421 (pięć tysięcy czterysta dwadzieścia jeden) zł, tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;**

2) zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 5438 (pięć tysięcy czterysta trzydzieści osiem) zł, z odsetkami w wysokości

odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia powódce niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

(E.C.)

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Rzeszowie oddalił apelację pozwanego E. K. od wyroku Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 25 listopada 2020 r., zasądającego od pozwanego na rzecz P. S.A. w R. kwotę 54 413,42 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 29 stycznia do dnia zapłaty, jako karę umowną oraz kwotę 8 138 zł tytułem kosztów procesu.

Według ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, które zostały zaakceptowane przez Sąd odwoławczy, w 2017 r. dostawcą energii elektrycznej dla pozwanego (na potrzeby domowe) była E. S.A. w G., natomiast dostawcą energii elektrycznej dla firmy prowadzonej przez pozwanego była E.1. E. S.A. w G. zaproponowała pozwanemu zawarcie nowej kompleksowej umowy w zakresie sprzedaży energii elektrycznej, która miała być dostarczana do jego domu oraz firmy i 27 czerwca 2017 r. pozwany oraz E. S.A. w G. zawarli umowę na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r., w ramach której dostawca zapewnił pozwanemu stałą cenę energii elektrycznej w zmian za nierozwiązywanie umowy w okresie gwarancji ceny, pod rygorem zapłaty kary umownej.

W 2018 r. przedstawicielka powoda skontaktowała się z pozwanym i przedstawiła mu propozycję sprzedaży energii elektrycznej, a następnie 5 czerwca 2018 r. doszło do spotkania w trakcie którego przedstawicielka powoda poinformowała pozwanego, że gdyby miał aktywną umowę z innym dostawcą energii, to powód nie podpisze z nim umowy. Tego dnia pozwany zaakceptował ofertę powoda i podpisał umowę sprzedaży energii elektrycznej, która została mu przedstawiona wraz z załącznikami stanowiącymi jej integralną część. W ramach

zawartej umowy powód zagwarantował pozwanemu w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 30 września 2021 r. cenę energii elektrycznej w niezmiennej wysokości 269,60 zł dla strefy I oraz niezmienną opłatę handlową w kwocie 62,50 zł. Zgodnie z pkt II załącznika nr 1 do umowy - Warunki sprzedaży energii elektrycznej pozwany zadeklarował szacunkowe roczne zużycie energii elektrycznej w ilości 197,867 MWh. W § 8 ust. 10 umowy strony postanowiły, że ograniczają wzajemną odpowiedzialność odszkodowawczą z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy do rzeczywistej szkody (straty). Z kolei w pkt 3.3.4 Regulaminu oferty sprzedaży energii elektrycznej strony ustaliły, że w przypadku rozwiązania umowy w okresie obowiązywania gwarancji ceny lub w przypadku uniemożliwienia realizacji sprzedaży energii elektrycznej z przyczyn nieleżących po stronie sprzedawcy, odbiorca zapłaci sprzedawcy karę umowną w wysokości iloczynu szacowanej ilości energii elektrycznej do końca okresu obowiązywania gwarancji ceny oraz stawki jednostkowej w wysokości 100 zł za 1 MWh. Powód zastrzegł sobie uprawnienie do dochodzenia odszkodowania przewyższającego wysokość kary umownej na zasadach ogólnych kodeksu cywilnego. Pozwany otrzymał Regulamin oferty sprzedaży energii elektrycznej przed podpisaniem umowy, ale nie zapoznawał się z nim, podobnie jak i z innymi załącznikami.

W momencie podpisywania tej umowy pozwany pamiętał, że łączy go już umowa w zakresie sprzedaży energii elektrycznej z E. S.A. w G., która miała obowiązywać od tej samej daty co wskazana w umowie zawartej z powodem. W lipcu 2018 r. pozwany uzyskał od pracownika E. S.A. w G. informację o naliczeniu kary umownej w przypadku rozwiązania łączącej ich umowy z 27 czerwca 2017 r. W piśmie z 4 lipca 2018 r. pozwany złożył powodowi oświadczenie o wypowiedzeniu umowy z dniem 31 października 2018 r. 4 stycznia 2019 r. powód wystawił pozwanemu notę obciążeniową na kwotę 54 413,42 zł, tytułem kary umownej za uniemożliwienie realizacji umowy sprzedaży energii elektrycznej. Wysokość naliczonej kary umownej stanowi iloczyn zadeklarowanej przez pozwanego ilości energii elektrycznej do końca okresu obowiązywania umowy, czyli 2,750 (od 1 stycznia 2019 r. do 30 września 2021 r.) x 197,867 MWh x 100 zł.

Sądy obu instancji uznały, że w stanie faktycznym sprawy zostały spełnione umowne przesłanki naliczenia pozwanemu kary umownej, o której mowa w pkt 3.3.4

Regulaminu oferty sprzedaży energii elektrycznej, bowiem wypowiedzenie umowy przez pozwanego uniemożliwiło powodowi realizację sprzedaży energii elektrycznej z przyczyn nieleżących po jego stronie. Sądy *meriti* nie dopatrzyły się zarzucanej przez pozwanego sprzeczności § 8 pkt 10 umowy z pkt 3.3.4 Regulaminu oferty sprzedaży energii elektrycznej, ponieważ strony ograniczyły odpowiedzialność odszkodowawczą z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, a z tego tytułu powód nie dochodził odszkodowania (przewyższającego wysokość zastrzeżonej kary umownej), lecz kary umownej z tytułu uniemożliwienia mu realizacji sprzedaży energii elektrycznej. Ponadto, w świetle art. 484 § 1 k.c. pozwany nie wykazał, zgodnie ze spoczywającym na nim obowiązkiem (z uwagi na konstrukcję prawną kary umownej), że powód nie poniósł żadnej szkody. Sąd drugiej instancji wskazał, że jeżeli przyjąć stanowisko pozwanego co do utożsamienia kary umownej z odszkodowaniem, to stosownie do pkt 5.5.1 Regulaminu oferty sprzedaży energii elektrycznej zapisy umowy sprzedaży znajdowały zastosowanie jedynie do spraw nieuregulowanych w tym Regulaminie.

W skardze kasacyjnej pozwany zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości wniósł o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy oraz o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 4j ust. 3 lit. a ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 1385; dalej: „pr. energ”) przez jego niezastosowanie oraz art. 484 § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z 4j ust. 3 lit a pr. energ., w wersji obowiązującej w chwili zawarcia umowy z 5 czerwca 2018 r. (a także w czasie przewidzianym na obowiązywanie tej umowy tj. od 1 stycznia 2019 r. do 30 września 2021 r.) odbiorca końcowy może wypowiedzieć umowę zawartą na czas oznaczony, na podstawie której przedsiębiorstwo energetyczne dostarcza temu odbiorcy paliwa gazowe lub energię, bez ponoszenia kosztów i odszkodowań innych niż wynikające z treści umowy, składając do przedsiębiorstwa energetycznego pisemne oświadczenie.

Na gruncie tego przepisu Sąd Najwyższy wyjaśnił już, że realizując zasadę dostępu osoby trzeciej do sieci i bezkosztowego rozwiązania umowy sprzedaży energii elektrycznej, nie może on stanowić podstawy obciążenia odbiorcy końcowego obowiązkiem uiszczenia kary umownej w wysokości odpowiadającej cenie nieodebranej energii elektrycznej, a poza tym zastrzeżenie kary umownej za niewykonanie pierwotnego zobowiązania o charakterze pieniężnym w związku z następczym rozwiązaniem umowy sprzedaży, stanowi naruszenie art. 483 § 1 k.c. i podlega ocenie w granicach przewidzianych w art. 353¹ k.c. (zob. wyrok z 17 stycznia 2020 r., IV CSK 579/17).

Świadczenie pozwanego jako odbiorcy energii elektrycznej - w ramach umowy sprzedaży z 5 czerwca 2018 r. - miało polegać na zapłacie ceny wyrażonej w jednostkach pieniężnych, a zatem było typowym świadczeniem pieniężnym i nie mogło stanowić źródła skutecznego zastrzeżenia kary umownej w rozumieniu art. 483 § 1 k.c. Należy też zauważyć, że przyjęty przez powodową spółkę wskaźnik jednostkowy 100 zł/MWh, mający wpływ na wysokość kary umownej stanowi prawie 40% umownej ceny jednostkowej za dostawę energii elektrycznej (269,60 zł).

Niezależnie od sprzeczności zapisu umownego, zastrzegające karę umowną, z art. 483 § 1 k.c., a tym samym i jego bezskuteczności, trzeba też zwrócić uwagę, iż kara umowna została przewidziana w Regulaminie oferty sprzedaży energii elektrycznej za rozwiązanie umowy w okresie obowiązywania gwarancji ceny lub w przypadku uniemożliwienia realizacji sprzedaży energii elektrycznej z przyczyn nieleżących po stronie sprzedawcy (pkt 3.3.4, k. 20/2), podczas gdy w podpisanej przez strony umowie sprzedaży energii elektrycznej ograniczono wzajemną odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy do rzeczywistej szkody tj. straty (§ 8 ust. 10, k. 14), a zatem w tym drugim wypadku istnienie szkody i jej wysokość powinny być przez poszkodowanego dowiedzione na zasadach ogólnych. Zarówno w umowie, jak i w powyższym Regulaminie nie zdefiniowano pojęcia „niewykonania umowy”. W tej sytuacji nie ma uzasadnionych racji, aby wypowiedzenie umowy dokonane przez pozwanego (z dniem 31 października 2018 r., czyli jeszcze przed rozpoczęciem terminu jej realizacji – 1 stycznia 2019 r.) traktować inaczej niż niewykonanie z jego strony umowy, a zgodnie z umową w takim przypadku odpowiedzialność pozwanego ogranicza się

do szkody w postaci straty, której istnienie i wysokość powinna była wykazać powodowa spółka, a tego w tej sprawie nie uczyniła. Regulamin oferty sprzedaży energii elektrycznej należy traktować jako wzorzec umowy, który - jak stanowi art. 385 § 2 zdanie pierwsze k.c. - powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Stosownie do art. 385 § 1 k.c. w razie sprzeczności treści umowy z wzorcem umowy strony są związane umową, czyli w stanie faktycznym niniejszej sprawy zapisami jej § 8 ust. 10, a nie pkt 3.3.4 Regulaminu oferty.

Szkoda jako taka może obejmować straty, które poszkodowany poniósł oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono (art. 361 § 2 k.c.). Strata (*damnum emergens*) polega na zmniejszeniu majątku poszkodowanego (w tym spowodowanego zwiększeniem zobowiązań), wskutek zdarzenia, z którym związana jest odpowiedzialności sprawcy szkody, zaś szkoda w postaci utraconych korzyści (*lucrum cessans*), ma miejsce w sytuacji, gdy majątek poszkodowanego nie wzrósł tak, jakby to się stało, gdyby nie nastąpiło zdarzenie sprawcze.

W tej sytuacji, skoro strona powodowa nie wykazała dowodowo, że dochodzona pozwem kwota (identyfikowana przez powódkę z karą umowną) stanowi jej szkodę w postaci straty, powództwo należało oddalić, a tym samym uwzględnić apelację pozwanego. Jeśli więc pozwany wypowiedział umowę jeszcze przed rozpoczęciem jej realizacji, to stratę można byłoby identyfikować tylko z przypadkiem, gdyby strona powodowa poniosła koszty związane z nabyciem energii elektrycznej na potrzeby umowy z pozwanym i nie mogła jej sprzedać innemu odbiorcy, względnie sprzedała ją poniżej kosztów jej nabycia.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składają się odpowiednio: za pierwszą instancję wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej w kwocie 5400 zł (§ 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 1964; dalej: „rozporządzenie”) plus opłata skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł (k. 93-94); za drugą instancję wynagrodzenie za zastępstwo procesowe (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2

rozporządzenia) plus opłata od apelacji w kwocie 2721 zł (k. 276); za postępowanie kasacyjne wynagrodzenie za zastępstwo procesowe (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia) plus opłata skarbową od pełnomocnictwa (k. 326-327) oraz opłata sądowa od skargi kasacyjnej (k. 316), z tym że w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego należało jeszcze zasądzić ustawowe odsetki za opóźnienie na podstawie art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614) oraz przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności.

Ze względu na treść art. 80a i art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1144) Sąd Najwyższy nie zajmował się kwestią nadpłaconych kosztów sądowych (np. k. 115).

[SOP]

(r.g.)